

INTERPRETAREA KAIROS ÎN MODELUL CULTURAL NOICIAN

Vera Panfil, doctorand

Institutul de Istorie, Chișinău, R. Moldova

veronicapanfil2255@gmail.com

KAIROS INTERPRETATION IN THE NOIKA'S CULTURAL MODEL

The given article tries to expose the particularity of the European culture reflected under the aspect of the category of Time in Constantin Noika's philosophy about the complexity of the cultural model. We try to elucidate C. Noika's interogation that the real Time is not from the cyclic or liniar point of view but under the aspect of the time Kairos – the time of the favourable moment, the opportune time convenient for changes. The notion of Time characterized by dynamism and space during their repetition Noika affirms in the retrospection of William Shakespear's Sonets, Rene Descartes, Wilhelm Leibniz, Immanuel Kant, Ilya Prigojine, Mihai Eminescu etc. The actuality of the addressed theme about the kairos's time is determined by dynamism of the scientific culture through its acceleration and creativity, which is named by Noika "historical news" – "Kairicity" – "hypostasis of the European culture in history" – "the thermodynamics of the spirit".

Categoria *timpului* în istoria filosofiei aspectual diferit reflectată continuă să se mențină în actualitate. Chiar dacă categoria respectivă, spre exemplu, la J. Locke și G.W. Leibniz este interpretată în contradictoriu cu dinamismul și staticismul, care se caracterizează prin *repetiție*, pe când G. Hegel relevă partea superioară a timpului. Constantin Noica integrează această categorie în complexitatea aspectului *modelului cultural*, numindu-l „*Timpul cel blând al culturii europene*”: „... cultura europeană pare adesea a se caracteriza în măsura în care se desprinde de natură și de ritmurile ei elementare – mai degrabă prin considerarea timpului sub aspectul lui de slăbiciune, de placiditate, de blândețe” [1]. În acest articol tindem să accentuăm particularitatea culturii europene de „impunere” a timpului nu din punct de vedere ciclic (antic), al Sinelui (specificul indian) sau liniar (în viziunea catolico-creștină), ci sub aspectul timpului *kairos*, numit de Noica timpul „momentului favorabil”. *Kairos* din limba greacă semnifică șansa

sau momentul potrivit în timp de posibilitate a schimbării sau schimbărilor. În încercarea de a elucida interogația lui Noica: ce este timpul cu adevărat și atențiunea lui să nu-l confundăm cu timpul cronologic. În etimologie Kronos provine de la rădăcina indo-europeană latinizată *ker* – „a tăia”. Filosoful roman Cicero a asociat Cronus (nume grecesc) cu timpul – ciclurile anotimpurilor, care în perioada dată era denumit de romani Saturn (care își devora copiii), ceea ce simboliza devorarea veacurilor de către timp. Filosofii greci Plutarh și Platon au interpretat Koros ca natură pură și denumire de pârauri curgătoare. Vom întreprinde un mic excurs în mitologia antică, unde *Chronos* (Kronos sau Cronus), fiul *Gaiei* (Mama-bogăție) și tatălui *Uranus* (Tatăl-cer), provenit din bunicii *Haos* și *Hemera* (Mama-Pământ) l-a detronat pe tatăl său și a fost pe tron în epoca de aur a Greciei Antice, perioada de înflorire a agriculturii, deaceia e reprezentat cu o seceră-coasă, simbolizând recolta, ce se sărbătorea printr-un festival. Mai sunt și alte interpretări ale acestui mit, însă acest simbol a fost folosit și pentru destituirea (castrarea) lui Uranus (tatăl său), pusă la cale de mama sa Geia pentru a stopa procesul de *procreare*– a se crea prin generare. *Kronos* anticipă detronarea sa analogică de către copiii săi, înghițindu-i și care la devomarea lor datorită lui Zeus (fiul salvat de soția sa Rhea, care i-a dat să înghită o piatră în loc de copil) în sens filosofic indică reluarea ciclului sezonier, care în Grecia arhaică era foarte important pentru agricultură cu simbolizarea și celorlalți zei: *Poseidon* – sezonul scurgerilor de ape după iarnă (nașterea); *Hera* – simbolizează familia (înflorirea), Demetra – zeița agriculturii este perioada recoltelor (rodul); *Hestia* – vatra care adăpostește (degradarea-toamna); *Hades* – anotimpul de frig al iernii (moartea naturii), iar Zeus – simbolul cerului cu fulgere și furtuni, care aduc apele din ploi, asigură ciclul sezonier ritmic și se situează deasupra timpului. Acest concept este reluat în epoca Renașterii, simbolizând suprimarea viitorului (copiii înghițiți) de către trecut (zeii titanici). Tot în această versiune sunt interpretate miturile indo-europene despre Kumarbi, Anu, Teshub și Ullikumi. Istoria umană reflectă acest simbol de tăiere a cerului în Biblie – geneza Creației de către Dumnezeu la fel în cicluri de identificare a apei din cer, uscat, floră și zi-noapte (soare-lună-stele), care sunt relevate în creațiile autorilor H. J. Rose, Andrew Lang (despre biblia ebraică), Robert Brown și alții. Revenim la importanța acestui concept în cultura occidentală, în care Saturn e o variantă a zeului *Kronos* și religia iudeică-creștină definește din latină ziua a 7-a a săptămânii, sâmbătă de – „Ziua lui Saturn” – „Dies Saturni”, iar

piatra înghițită de *Kronos* face analogia zicalei „Apa trece (timpul sezonier), pietrele rămân”.

Filosoful C. Noica consideră timpul o oportunitate pentru om și dezvoltarea științifică, însă accentuează alunecarea frecventă a cercetărilor „în cronologic, destin și entropie” (o unitate de stare, valoarea căreia crește în rezultatul transformărilor ireversibile sau rămâne constantă). El introduce cititorul în postura interogativă de raport a categoriilor de *timp*, care se caracterizează prin dinamism și *spațiu – câmp*, care este contradictoriu staticismului. Tot Noica ne răspunde că interdependența acestor categorii este *repetiția* lor, ce le determină caracteristicile comune: cantitatea, omogenitatea, vidul ca formă, necesitatea. Ca argument primordial la această afirmație filosoful recurge la Sonetul al XIX-lea al lui Shakespeare, însă nu-l citează. Vom reproduce în întregime acest sonet sub formă de text: „Timp lacom, gheara leului o calcă, Fă glia puii proprii să-și mănânce, Sau smulge colții tigrlui din falcă, Eterna fenix arde-o-n al ei sânge; Ne dă, din fugă, zile reci sau soare, Și fă ce vrei, Timp iute de picior, Cu lumea și cu-averea-i trecătoare, Dar teme-te de cel mai crunt omor! O, nu-ncrusta cu ore fruntea dragă, Nici n-o-nsemna cu vechiul tău penel; Din mers, lui lasă-i frăgezimea-ntregă, Să fie-n veci frumosului model. Sau fă-ți de cap! În ciuda ta, Bătrâne, Cel drag în versu-mi tânăr va rămâne” [2]. Expresiile artistice în adresa Timpului vin în unison cu interpretările filosofice „carul istovit... se coboară gârbov să se-ascundă...” numindu-l „tiran crâncen” „Vreme haină”, „Timp viclean”, „... Nisipul Vremii și a Vremii gheare” sau „coasa vremii” [3] de care nu te poți feri și care se poate înfrunta doar creând pentru valorificarea Timpului în spiritualitatea culturii. Actualitatea sonetelor lui Shakespeare este deosebit de vagă despre valoarea eternă a timpului în fiecare societate și a lumii contemporane: „... Sau, după eie-o boală-a lumii-ntregi, Și toți sunt răi, și-n răul lor îs regi. ...Nu, Timp, nu te fâli că m-am schimbat: De-nalți noi piramide, mai enorme, Nu-mi spun nimica nou, nimic ciudat; Doar haine sunt pe-mbrăcăminte forme” [4]. Virtutea timpului și nimicnicia lui o vom cita din Sonetul 66 al lui Shakespeare în nominalizarea viciilor contemporaneității:

„Și-n pompă-l scaldă pe netrebnic sorții,
Și dalbul Crez trădareacrudă-l paște,
Și cinstea-i pusă-n locuri de ocară,
Și-n laț desfrâul Vergura o strânge,
Și-amar surghiun Virtutea o-mpresoară,

Și-Avântul nou Puterea șchioapă-l frânge,
Și glasul Artei Legile-l sugrumă,
Și Dascăl minții doctorul Prostitie,
Și numele-Adevărului e Glumă,
Și Rău-i sus, iar Binele-n robie ..." [5].

Menționăm guvernarea de proastă calitate a timpurilor noastre prin categoriile scrise de Shakespeare cu literă majusculă: Vergură-desfrâu, Virtute-surghiun, Putere-schioapă, Prostia-minții, Adevărul-glumă, Răul e sus, Binele – în robie! Strigător la cer!

Am menționat mai sus despre *entropia* Timpului în știință contradictoriu timpului monoton cronologic în mecanică și la îndemnul lui C. Noica vom actualiza noutatea științifică a Timpului accelerației adusă de Ilya Prigojine: „... accelerația pare a fi noutatea spiritului științific modern, ... am spune timpul kairicității” și care în aprecierea lui Noica „...este dezmințirea timpului uniform, una care ne ajută să înțelegem timpul el însuși și totodată timpul culturii... timpul este o serie de oportunități puse în valoare sau ratate și ... știința ca orice demers cultural, reprezintă o ieșire din timp, fără o catastrofă a timpului natural ... s-ar putea spune că o anumită formă de temporalitate apare cu fiecare cultură. La fel cum timpul nu-și face ivirea decât prin Creație” [6]. Aici vom face accent pe actualitatea temei abordate despre devenirea creatoare și nu istoricitatea simplă, pe care Noica o numește „*noutate istorică*” „*kairicitate*”, care se confruntă cu determinismul timpului și crează condiții pentru dezvoltarea culturii științifice. Ținem să menționăm actualitatea acestui subiect relevată de Noica cu 50 de ani în urmă despre culturile istorice determinate de progresul tehnico-științific (explozivul atomic), referindu-se la jocurile politice ale Occidentului, nefiind o caracteristică a culturii și spiritului științific.

Ilya Prigojine în studiul său despre timp și dinamica lui, pe care ar fi vrut să-l întituleze *Timpul, dimensiune uitată* aduce argumentele marilor cercetători din secolul al XVIII-lea (Enstein, Lagrange, d' Alembert, Samburgsky, Thales) despre conceptul de conservare a materiei și reflectă punctul său de vedere în conceperea și contemplarea categoriei de timp în sensul filosofic de expunere a termodinamicii de la *existența* „statică” la *devenire*, punând accentul pe ireversibilitate pentru: „Liniile universului, traiectoriile urmate de atomii sau particulele care constituie universul nostru, pot fi parcurse fie spre viitor, fie spre trecut spre ... o înțelegere mai profundă a rolului timpului. Problemele unității științei și a timpului sunt așa de intim

legate între ele, încât nu le putem trata separat” [7]. I. Prigojine renunță la ideea clasică a traiectoriilor în teoria cuantică (a lui Poincare, Boltzmann) și introduce un concept nou de timp reflectat *entropic*. Această lucrare e specifică în domeniul de cercetare al fizicii cuantice bazat pe formele exacte matematice, însă în studiul nostru e important de accentuat noutatea de abordare a timpului de către I. Prigojine numit „timp individual” pentru a face interdependența cu noțiunea de *kairos*. Acest cercetător extrage din dinamică simetria timpului exprimată în categoriile „trecut” și „viitor”, făcând deosebire dintre aceste două noțiuni: „Organismele monocelulare, ca amoeba, se deplasează din medii sărace în hrană în medii bogate în hrană. Până și aceste organisme *anticipează* viitorul prin intermediul semnalelor primite de la mediul înconjurător” [8]. Însă cercetătorul din acest concept, pe care îl consideră primitiv aduce noutatea științifică de „dimensiune istorică” a timpului (pe baza tabloului universului fizic), care Noica îl consideră timp cronologic istoric și accentuează noțiunea timpului *kairos*. Scopul acestui studiu este actualizarea conceptului de timp în interpretarea *kairos* prin contemporaneitate.

Dacă revenim la etimologia noțiunii de *kairos* din Grecia Antică el simboliza timpul adecvat sau oportun pentru acțiune, în timp ce *chronos* este cantitativ, *kairos* are o natură calitativă, permanentă, fiind un termen utilizat în domeniul teologiei creștine, retoricii și științei. În sens direct *kairos* în Grecia Antică semnifica tirul cu arcul și țesere, adică momentul când o săgeată trasă cu o forță anumită ajunge la țintă sau momentul când naveta (suveica) e trecută prin firele de țesut, adică acțiunii bazate pe precizie. De asemenea, acest cuvânt determina responsabilitatea persoanei pentru acțiunile și consecințele ei, fiind și o alternativă a zeității *Caerus* – zeul norocului și al oportunității.

Hipocrate (medic și filosof grec, sec. al V-lea-IV-lea î. H.) utilizează termenul *kairos* ca momentul potrivit în medicină pentru experimentare, referindu-se la măsurarea corectă și proporție, afirmând, că fiecare *kairos* este un *chronos*, dar nu orice *chronos* este un *kairos*.

C. Noica în accentul noutății științifice despre timp reflectă „*kairos-ul*”-ca „prilej favorabil”, reflectându-l în „timpul culturii” cu atenționarea pentru „omul european”, care are atitudine cronologică față de timp, însă: „Totul se schimbă atunci în imaginea noastră despre timp, de vreme ce acesta este slab, blând, bine întâmpinător. El ni se oferă, propunându-ne oportunitățile sale ca tot atâtea prilejuri de-a ne elibera de eventuala sa tiranie” [9].

În această ordine de idei nemaipomenit de actuală tirania timpului legată de războiul Rusiei cu Ucraina și implicarea Europei în răsunetul și consecințele războiului ca confirmare a timpului istoric.

Noica atenționează specificul timpului istoric în analogie cu principiile termodinamicii (conservării, entropie), însă propune timpul în principiul *kairicității*, numindu-l „termodinamica spiritului”, care consideră că este „ipostaza culturii europene în istorie”, determinându-l ca principiul creației în cultura europeană, începând cu Epoca Renașterii (țesăturile Florenței) și Era industrială (mașina de țesut de la Manchester) și propune ieșirea din timpul cronologic (natural) în temeiul *kairicității* – în cultura europeană. La Noica – problema măsurii vieții e apreciată de omul contemporan european doar prin prisma finitudinii ei (problema morții), care în opinia lui Noica creează iresponsabilitate (creștinismul aspiră spre *altă* viață), „... neștiind ce să facă din *această* viață, în perspectiva alteia, de dincolo. ...Nu ieșirea din viață ar trebui să ne uimească și dea de gândit, ci intrarea în viață. Au trebuit să se focalizeze atâtea generații, atâtea coduri genetice, energii și fluizi, pentru ca fiecare dintre noi să-și fi făcut apariția pe lume. Ce extraordinar *kairos* a făcut cu puțință viețile noastre? Și cum să nu devii *responsabil* în fața unui asemenea prilej, ce ne-a fost hărăzit” [10]. Filosoful concluzionează la acest capitol, că *kairos*-ul culturilor încă nu e manifestat pe deplin și e timpul să prindem *kairosul* următor.

Studiul istoriei filosofiei moderne își are începutul în enciclopedismul lui Descartes, Leibniz, Kant și alții, or actualitatea concepțiilor lor pentru această temă constă în „genialitatea de presimțire” a intențiilor în toate domeniile științei (inginerie, medicină, matematici, filologie, fizică, astronomie). Noica simbolizează noțiunea de „enciclopedism” a filosofilor remarcăți mai sus „universalismului”, adică prin oportunitatea timpului contemporan – *kairos* și anume a „universalismului”, care concentrează știința filosofiei nu în „cuprindere”, care „deosebește și înstrăinează”, ci în „fundamentare”, care „cântărește și unifică” [11]. Meritul lui Leibniz în interpretarea lui Noica (sub influența lui Descartes sau nu) constă în ideea de statornicire a științei universale, în care principiul de bază a ordinii și măsurii determină dependența și succesiunea metodică a problemelor una de alta, or filosofia antică determină conceptele, iar filosofia lui Descartes și Leibniz valorifică Unificarea. Astfel, *kairos*-ul în principiul continuității (lui Leibniz) Noica îl caracterizează la etapa aceea în aprecierea de unificator al conștiinței omului contemporan. Astfel Noica elucidează aportul

filosofiei sec. al XVII-lea și începutul secolului al XIX-lea în aplicarea metodei și științelor matematice (algebra, geometria) ca metodică universală pentru alte domenii, ca știință universală. Noica afirmă „termodinamica spiritului”: „Eu am vrut lumea de azi, ei au pregătit-o, chiar dacă visul lor se întinde mult peste zarea noastră. Tot ce era invenție științifică și inovație tehnică îi interesa, iar posibilitățile noastre de comunicație, confortul nostru ingenios, i-ar fi încântat. Când se gândeau la o lume mai fericită, se gândeau și la una mai confortabilă. Noi trăim în ea, dar n-o mai înțelegem bine. Ei aveau o întregă metafizică pentru ea. ... Știința universală este atunci știința înțelepciunii; a acelei înțelepciuni care se caută peste tot, în toate disciplinele, și se găsește pe sine. ... Descartes cel dintâi ne-ar interzice să luăm o asemenea părere drept cunoștință adevărată. De aceea, a vorbi despre întinderea științei universale, despre adâncimea ei, despre roadele ei și, mai ales, despre reușita sau eșecul ei, nu e un lucru chibzuit” [12]. La fel Noica afirmă timpul *kairos* al momentului potrivit pentru invențiile lui Descartes, care depășește metodele de expunere și propune metodele de invenție (știința proporțională; înlocuirea câtimilor cunoscute cu litere mici și a celor necunoscute cu litere majuscule; reducerea geometriei la algebră) și construirea conceptului de știință universală, care nu a fost posibilă pe timpurile lui Descartes fără ideea de geometrie analitică. Descartes generalizează știința matematicilor prin conceptul de spirit omenesc, care se extinde peste alte discipline, or, confirmă noțiunea de știință universală. Noutatea lui Descartes este depășirea (dezvoltarea) metodelor de cercetare (cunoaștere), anume a intuiției și deducției, concentrarea cunoștințelor într-un singur „corp”, numit „știința (mathesis) universală”, adică știința matematicii are o funcție metodică. Putem concluziona, că momentul oportun de statornicire a științei universale se prinde în firul *Vremii* și în evoluția spiritualității. Precum Leibniz analizează și pune în baza cercetărilor și inovațiilor sale conceptele abordate de Descartes, ne revine și nouă astăzi străduința de a pune studiul filosofiei lui Noica în slujba filosofiei contemporane. Elucidăm din acest context noțiunea de concept abordată de Descartes și Leibniz până la conceptul de *Model* și *Timpul* lui Noica. De asemenea, se afirmă, că „unificarea metodelor într-o disciplină universală” este, în final scopul filosofiei, ținând cont de teoriile trecutului și înaintând în științele contemporane, ceea ce , de fapt, și e esența filosofiei. Noica apreciază înaintarea spre unitate în unison cu Timpul și revine la problema culturii, pe care o abordăm în acest context, adică dezvoltarea științelor nu

trebuie să rămână în faptele istorice, ci trebuie fundamentată prin metoda științei universale: „O nouă barbarie este în perspectivă, cu atât mai tulburătoare, cu cât e produsul culturii însăși...De aceea și spunem că totul l-aratrage în cultura veacului nostru, afară poate de filosofie. Nu pentru că n-are avea destul spirit filosofic. Ba pentru că are ceva mai mult decât noi. ...În sfârșit, interesul unei contradicții rezidă în actualitatea ei posibilă. O contradicție poate, în ea însăși interesa, pentru felul în care se pun problemele actuale. Dar ea poate interesa actualitatea și prin gravitatea ei sistematică, în cazul când sistemul pe care îl compromite continua să fie cercetat cu precădere” [13].

Noica, cu toate că a conceput această lucrare în debutul creației sale filosofice, nu numai că studiază (teza de doctorat), și contemplează sistemul Kantian din „interesul istoric” și din punct de vedere al contradicției sistematice, dar și menționează caracteristicile critice la problema lucrului în sine în retrospectiva *Timpului*. Filosoful exprimă atitudinea criticului Maimon privitor lucrului în sine, care în opinia ultimului, poartă doar un rol funcțional și este caracteristica „negativă a conștiinței”, apoi comparându-l cu științele matematice cantitative în „extindere”. Abordăm problema lucrului în sine în această lucrare din motivul aprecierii acestei noțiuni ca concept de „unitate sintetică” și nu de idee ca „unitate sistematică”, care în filosofia lui Kant au „valoare transcendentă”. Acest articol nu are disponibilitatea reflectării acestei categorii filosofice complexe și valoroase, însă *Kairos*-ul lucrului în sine este deosebit de actual și în timpurile noastre chiar menționat de Noica cu circa o sută de ani în urmă (lucrarea e scrisă în 1936).

Afirmarea lui C. Noica că cultura universală (europeană, greacă sau alta) este o reflectare și o „înțelegere a realității”, dar „formală”, „de adevăr matematic” și face o „invitație de exces” (în pofida apologetilor) pentru „un drum nou”: opoziția dintre geometrie-istorie. Conceptul că cultura noastră este de tip geometric se argumentează prin specificul acestei științi care raționalizează corelația elementelor din punct de vedere logic, nu numai matematic; se are în vedere ordinea spiritului: „Ceea ce caracterizează de la prima vedere o cultură, de tip geometric este idealul ei: știința universală, *Mathesis universalis*” [14]. *Kairos*-ul în acest concept constă în particularitatea culturii de a tinde către un sistem, către unificare. Cultura noastră (după Noica) este monoteistă, adică religia creștină înlocuiește „Dumnezeul-natură prin Dumnezeul-Spirit, deci cultura omenească

este relativă („după asemănarea și chipul nostru”), însă realitatea (știința și cultura) nu are nici un sens fără spirit și el se caută pe sine în lucruri doar „pentru a se explica”, adică spiritual omul dă „semnificații” și „valori” universului, construiește cultura geometric (o pune în ordine) și tinde spre știință – *Mathesis*. Noica aduce confirmarea că caracterul dominant al culturii noastre este „făcutul” – înțelesul geometric al științei (ipotezele abordate printr-o anumită metodă, care survin într-o concluzie), dar care nu este transcendent, rămâne închis în conștiință și se orientează către subiect în interior și „urmărită pe tot planul culturii. ... Cultura crește din excesul vieții aduse ei înseși, deci prelungește viața... E necesar câte o dată să uiți de viață. Sunt anumite împrejurări când trebuie să te depășești pe tine prin cultură (despre Pascal, construind figuri geometrice la durerea de dinți). Să te *înstrăinezi* prin cultură. Să pui distanțe în lăuntruul tău. Nu face aceasta cultura?” [15], ceea ce și este în fapt filosofia. Pe când cultura se datorește unității în baza conștiinței de cultură. Accentuăm timpul potrivit de actualizare și dezvoltare a ipotezei lui Noica, că *culturile istorice* doar presupun realitatea, punând-o în prim-plan. Nu vom evalua în acest studiu polemica dintre tipurile de cultură geometrică (de formă) și istorică (de conținut), deoarece ambele se reduc la dialectică în afirmația lui Noica, ci abordăm punctul strident al contemporaneității de punere în primordialitate a bunurilor materiale contrar spiritualității!

Un autor mai contemporan, Alexandru Mironescu, reflectă categoria *Kairos* în lucrarea cu aceeași denumire „*Kairos. Eseu despre teologia culturii*”. Nu e accidental să găsim în această lucrare noțiunea de model, care se plasează în timpul istoric și regăsim afirmația lui C. Noica, că „tâlcul adânc al istoriei” este o „... istorie în care să fie implicate textura aceasta spirituală” [16]. În această ordine de idei actualizăm categoria *Kairos* expusă de A. Mironescu prin prisma articolelor lui M. Eminescu referitor la problema rusească elucidată „ca un mare jurnalist de factură occidentală”. Actualitatea acestei tematici este înfiorătoare, făcând o analogie între războaiele duse de Rusia la o diferență de două secole (1806-1812 – cu Turcia, 24 februarie 2022 – cu Ucraina) atenționat de A. Mironescu cu 30 de ani în urmă și la întrebarea pericolului sau consecințelor acestui eveniment pentru România și Republica Moldova găsim afirmația: „E o întrebare cardinală, pentru că noi aparținem în atâtea privințe civilizației occidentale, dar printr-o structură profundă, de răsărit, de care nu ne putem despărți și pe care nu o putem nici tăgădui. E posibil să trecem cu toate armele și bagaje-

le de partea Apusului? Nu cred, și apoi riscăm să fim totdeauna la remorca lui, vorbesc în sens spiritual, în sensul culturii; niște imitatori, niște mai-muțe, cum am și fost de la „marea revoluție pașoptistă”, în care a răsunat ca o ironie și ca o profeție funestă. „Bonjour, popor!” [17]. Și astăzi ne căznim să distingem și să clarificăm aceleași întrebări: dacă solidarizarea cu Rusia este „spre binele” dezvoltării spirituale și dacă avem o concepere clară a situației în rezultatul adordării materialului informativ de diverse concepții și interese. Eseul „*Kairos*” vede actualitatea vremii la sfârșit de mileniu, în unison cu opera lui Spengler ca analogie la regimul biologic a periodicității inevitabile de înflorire și degradare cu următoarea apreciere: „... Vremea aceasta e o vreme de răfuiei, de încheiere a socotelilor, la scară mare, este o vreme de *Judecată*, nu de Judecata de Apoi, nici de repetiție generală, dar una de repetiții s-ar putea să fie ..., până când într-o zi răfuiala va fi uriașă, incluzând întreaga umanitate...” [18]. E intrigantă desfășurarea spirituală a istoriei (am adăuga – cronologia timpului) prin prisma creștinismului, a ortodoxiei (ca punct comun și de reper între Răsărit și Apus), invocând pe Isus Hristos ca „realizare a chipului omenesc”.

Kairos se actualizează astăzi prin timpul primejdios de tentativă asupra integrității omului, ceea ce este, de fapt, întruchiparea personalității în Unitate-Integritate a Conștiinței Absolute. Autorul Alexandru Mironescu prevestește evenimentele de cumpănă și transformări la nivel mondial, punând accentul din nou pe rolul Rusiei: „această Rusie e călare, ca într-o șa, pe Europa și Asia, pe de o parte, iar pe de alta că se frământă să joace un rol planetar... Dar vor veni din nou Vremuri grele și primejdioase, popoarele cu puteri încă mai mari se vor amesteca și se vor cunoaște iarăși ca niște frați răi, iar oamenii își vor pune, pe o scară din ce în ce mai mare și în mod din ce în ce mai profund problema Omului și a Vieții” [19]. Confirmarea acestor preziceri e Pandemia COVID-19 și Războiul Rusiei asupra Ucrainei, care în mod direct sau indirect influențează și afectează orice Țară sau Țărișoară din lume, orice Personalitate sau Omuleț din orice colțișor de Terra și se solicită strident luarea de atitudine și nu ațâțarea spiritelor de prin culise.

- *Kairos* e înșelăciunea absolută a omului contemporan că materialitatea și banul e sinescopul vieții omenești;
- *Kairos* e absurditatea de extindere în exteriorizare (ecologii, noi resurse etc.), adică extravert, pe când adevăratul sens vine din interiorul divin și pur, adică intravert;

- *Kairos* e globalizarea economică și federalizarea de către cei preținși iluminatori de guvernare mondială împotriva umanității și valorilor spirituale de veacuri;
- *Kairos* e rolul spiritual al Culturii și al oamenilor de cultură cărora le revine rolul primordial de iluminare;
- *Kairos* e revigorarea spiritualității prin confruntarea și recontemplarea cu Divinitatea și nici de cum din placardele partidelor (aidoma unor SRL-uri mici) și statisticile de bilanțuri promițătoare, dar false din economie;
- *Kairos* e oportunitatea timpului, când puterile mari profită de hegemonia lor pentru intimidare statală și ambiții cotropitoare prin vecinătăți: „Tirania și distrugerea înfloresc la adăpostul acestor toleranțe. ... se pălăvrăgește despre pace și se trăiește bine de pe urma industriei de război care înarmează popoare barbare, rapace și primitive. Sau popoare care se bat, dar pe sub mână își vând armament ucigașilor împotriva lor înșele. Sau unii plătesc pe alții ca să se bată pentru ei”, este „balamucul zilelor noastre! [20].
- *Kairos* e dramatizarea și adâncirea crizei spirituale mai profund și catastrofal decât a celei economice, care trâmbează despre „calitatea vieții” în descreștere pentru anul 2022 mai mult decât oricând în ultimii 30 de ani.

Referințe bibliografice

1. Noica Constantin. Despre demnitatea Europei. București: Humanitas, 2012, p.172.
2. Shakespeare William. Shakespeare's sonnets (traducere de Teodor Boșca). Cluj: Editura Dacia, 1974, p.63.
3. Ibidem, pp.55, 37, 159, 285, 291, 47.
4. Ibidem, pp.79, 83, 279.
5. Ibidem, p.66.
6. Noica Constantin. Despre demnitatea Europei. București: Humanitas, 2012, pp.174, 176.
7. Prigojine Ilya. De la existență la devenire (traducere de Vasile Vasilescu și Alexandru Boiu). București: Editura Științifică, 1992, pp.7, 28.
8. Ibidem, p.201.
9. Noica Constantin. Despre demnitatea Europei. București: Humanitas, 2012, p.177.
10. Ibidem, pp.179-180.

11. Noica Constantin. Concepte deschise în istoria filosofiei la Descartes, Leibniz și Kant. București: Humanitas, 1995, pp.27-28, 32-34.
12. Ibidem, pp.55, 67.
13. Ibidem pp.131-132, 144.
14. Noica Constantin. Mathesis sau bucuriile simple. București: Humanitas, 1992, p.11.
15. Ibidem, pp.17, 20-21.
16. Mironescu Alexandru. Kairos. Eseu despre teologia istoriei. București: Editura Anastasia, 1996, p.19.
17. Ibidem, p.43.
18. Ibidem, p.49.
19. Ibidem, pp.112-113.
20. Ibidem, p.118.

PROTECTION AND PROMOTION OF THE RIGHTS OF THE CHILD: A DIACHRONIC APPROACH

Remus Runcan, dr., conf. univ.

Faculty of Educational Sciences, Psychology and Social Work
„Aurel Vlaicu” University from Arad, Romania

remus.runcan@uav.ro

ORCID 0000-0002-1282-4942

Patricia Runcan, dr. abilitat, conf. univ.

Faculty of Sociology and Psychology
West University of Timisoara, Romania

patricia.runcan@e-uvt.ro

ORCID 0000-0002-3346-0762

PROTECȚIA ȘI PROMOVAREA DREPTURILOR COPILULUI: O ABORDARE DIACRONICĂ

Această lucrare prezintă istoricul principalelor documente – carte, convenții, declarații și reguli – privind protecția și promovarea drepturilor copilului și, implicit, plasamentul și adopția copilului. Perioada analizată cuprinde aproape mai mult de șase decenii (din 1924 până în 1989). Acest tip de interes – separată sau legată de protecția și promovarea drepturilor